

სასამართლო პრაქტიკა

► 1 – 4/2022

საავტორო უფლების დარღვევით გამოწვეული ზიანის ანაზღაურება

განსაზღვრული მიზნობრიობით ფოტოსურათის გადაღება არ ნიშნავს, რომ ის არ შეიძლება ჩაითვალოს ნამდვილი ფოტოგრაფიული შემოქმედების ნიმუშად, შესაბამისად, საავტორო უფლებების ობიექტად.

(ავტორის სახელმძღვანელო წინადადება)

უზენაესის სასამართლოს 2009 წლის 13 ნოემბრის გადაწყვეტილება საქმეზე № ას-470-782-09

I. ფაქტობრივი გარემოებები

მოსარჩელემ, რომელიც არის პროფესიით ფოტოგრაფი და კინემატოგრაფისტი, სარჩლი აღძრა ჟურნალის გამომცემი სუბიექტებისა და საქართველოს კულტურის, ძეგლთა დაცვისა და სპორტის სამინისტროს წინააღმდეგ და მოითხოვა საავტორო უფლების დარღვევით დამდგარი ქონებრივი და არაქონებრივი ზიანის ანაზღაურება. მოსარჩელეს მითითებით, მოპასუხეების მიერ გამოცემულ ჟურნალში მისი ნებართვის გარეშე გამოიყენეს მოსარჩელის ფოტოსურათი მცხეთის ჯვრის გამოსახულებით. მოსარჩელის მითითებით, მას არ მიუცია მოპასუხისათვის თავისი ფოტოებით სარგებლობის უფლება. მიუხედავად ამისა, ჟურნალის პირველ გვერდზე გამოსახულია სიმბოლო ©, გამომცემლის დასახელება და გამომცემის წელი, რაც, „საავტორო და მომიჯნავე უფლებების შე-

სახეზე“ კანონის მე-9 მუხლის მე-4 პუნქტის მიხედვით, წარმოადგენს განსაკუთრებული საავტორო უფლების მქონე პირის დამცავ მექანიზმს. აღნიშნული სიმბოლო თანდართული მონაცემებით გულისხმობს, რომ პირი კანონიერად სარგებლობს განსაკუთრებული საავტორო უფლებებით. მოსარჩელის მოსაზრებით, მოპასუხემ მიითვისა სადავო ფოტოსურათის ავტორობა და დაარღვია მისი ავტორობის უფლება, რადგან ჟურნალში არ მიუთითა ფოტოსურათის ავტორის ვინაობა.

განსახილველ საქმეზე დადგენილი ფაქტობრივი გარემოებებიდან გამომდინარე სასამართლომ მიიჩნია, რომ მოსარჩელის მიერ გადაღებული ფოტოსურათი წარმოადგენდა ფოტოდოკუმენტს, რეალურად არსებული მხატვრული ნაწარმოების, ისტორიულ-არქიტექტურული ძეგლის - მცხეთის ჯვრის ტაძრის ფოტოფიქსაციას, რომელიც მოკლებული იყო საავტორო შემოქმედებით ორიგინალობას. აღნიშნული ფოტოსურათი არ შეიძლებოდა აღიარებულიყო საავტორო უფლებებით დასაცავ ფოტონაწარმოებად: ამ ფოტოსურათის გადაღებისას ადგილი არ ჰქონია მოსარჩელის ინტელექტუალურ შემოქმედებით წვას. მოსარჩელის მიზნიდან გამომდინარე, მის წინაშე არც იდგა ამის საჭიროება, მეტიც, როგორც წესი, არსებული ობიექტის მხოლოდ ანაბეჭდის - ასლის მიღების მიზანი გამორიცხავდა ფოტოსურათის საავტორო-შემოქმედებით ორიგინალობას. პირველი ინსტანციის სასამართლოს გადაწყვეტილება გასაჩივრდა ერთ-ერთი მოპასუხის მიერ.

სააპელაციო სასამართლომ ნაწილობრივ დააკმაყოფილა სააპელაციო საჩივარი, არასწორად ჩათვალა რა პირველი ინსტანციის სასამა-

რთლოს დასკვნა იმასთან დაკავშირებით, რომ მოსარჩლის მიერ გადაღებული ფოტოსურათი წარმოადგენდა ფოტოდოკუმენტს, რომელიც მოკლებულია საავტორო შემოქმედებით ორიგინალობას. სააპელაციო სასამართლომ მიუთითა „საავტორო და მომიჯნავე უფლებების შესახებ“ საქართველოს კანონის მე-5 მუხლზე, რომლის თანახმად, საავტორო უფლება ვრცელდება მეცნიერების, ლიტერატურისა და ხელოვნების ნაწარმოებებზე, რომლებიც წარმოადგენს ინტელექტუალურ-შემოქმედებითი საქმიანობის შედეგს, განურჩევლად ნაწარმოების დანიშნულებისა, ავკარგიანობისა, ჟანრისა, მოცულობისა, გამოხატვის ფორმისა და საშუალებისა. აღნიშნული ნორმიდან გამომდინარე, სააპელაციო სასამართლომ მიიჩნია, რომ მოსარჩელის მიერ გადაღებული ფოტო წარმოადგენს დაცვად ნაწარმოებს, რადგან არ აქვს მნიშვნელობა მის დანიშნულებას (სამეცნიერო ნაშრომის ილუსტრირებისათვის მოხდა მისი გადაღება თუ სხვა მიზნით), ავკარგიანობას, ჟანრს, მოცულობას.

II. სასამართლო მსჯელობის შეჯამება

საკასაციო სასამართლო დაეთანხმა სააპელაციო სასამართლოს მსჯელობას იმ ნაწილში, სადაც დაცვად ნაწარმოებად სადავო ფოტოსურათის მიჩნევისათვის ავტორის მიერ ინტელექტუალურ-შემოქმედებითი საქმიანობის განხორციელების აუცილებლობაა მხედველობაში მიღებული. მიუხედავად ამისა, საკასაციო სასამართლომ მიიჩნია, რომ სააპელაციო სასამართლოს გადაწყვეტილება სრულყოფილად არ არის დასაბუთებული ამავე ნაწილში, სადაც სააპელაციო სასამართლო ადგენს, რომ მოცემულ კონკრეტულ შემთხვევაში სადავო ფოტოსურათი განეკუთვნება „საავტორო და მომიჯნავე უფლებების შესახებ“ კანონით განსაზღვრულ, ავტორის ინტელექტუალურ-შემოქმედებითი საქმიანობის შედეგად შექმნილ დაცვად ნაწარმოებს. ქართული კანონმდებლობის თანახმად, საავტორო სამართლით დაცვადაა არა ნებისმიერი ფოტოგრაფია, არამედ - მხოლოდ ინტელექტუალურ-შემოქმედებითი შრომის შედეგად შექმნილი ფოტონაწარმოები.

საკასაციო სასამართლოს მოსაზრებით, სააპელაციო სასამართლოს დასაბუთება არ არის საკმარისი დასკვნისათვის, რომ მოსარჩლის მიერ შექმნილია საავტორო სამართლით დაცვადი ფოტონაწარმოები. სააპელაციო სასამართლომ არ დაადგინა და დაასაბუთა, რაში გამოიხატება ამ შემთხვევაში მოცემული კონკრეტული ფოტოსურათის, როგორც ნაწარმოების, შემოქმედებითი ორიგინალობა, რაც ნაწარმოებზე საავტორო უფლების დაცვის ერთ-ერთი აუცილებელი პირობაა. ზემოაღნიშნულ კრიტერიუმებს, რაზეც სააპელაციო სასამართლო მიუთითებს, ფაქტობრივად, შესაძლებელია აკმაყოფილებდეს ისტორიულ-არქიტექტურული ძეგლის ამსახველი ნებისმიერი ფოტოსურათი, რომელიც არაა შემოქმედებითი ფოტონაწარმოები: ფოტოსურათის შექმნა საგანგებოდ, ამა თუ იმ კონკრეტული ისტორიულ-არქიტექტურული ძეგლის ასახვისთვის, ხედის შერჩევით, ამა თუ იმ მიზნით.

საქმის ხელახალი განხილვისას სააპელაციო სასამართლომ უნდა გამოარკვეოს, წარმოადგენს თუ არა სადავო ფოტოსურათი ფოტოგრაფიულ ნაწარმოებს, რისთვისაც სააპელაციო სასამართლოს შეუძლია, მოიწვიოს შესაბამისი მეცნიერ-სპეციალისტები ან საჭიროების შემთხვევაში დანიშნოს ექსპერტიზა მეცნიერ-სპეციალისტთა მონაწილეობით.

ამ საკითხთან დაკავშირებით საკასაციო სასამართლო არ იზიარებს კასატორების მსჯელობას იმასთან დაკავშირებით, რომ სადავო ფოტოსურათის გადაღების მიზნობრიობა (მისი გადაღება გერმანულენოვანი წიგნის გამოსაცემად) წარმოადგენს მისი ფოტონაწარმოებად მიჩნევის გამომრიცხავ გარემოებას. ამა თუ იმ მიზნობრიობით ფოტოსურათის გადაღება არ ნიშნავს, რომ ამ შემთხვევაში არ შეიძლება გადაღებულ იქნეს ნამდვილი ფოტოგრაფიული შემოქმედების ნიმუში.

III. კომენტარი

უზენაესი სასამართლო აღნიშნავს, რომ ვერ დგინდება, თუ რაში გამოიხატება ფოტოსურათის ორიგინალურობა, რომელზეც მცხეთის ჯვარია აღბეჭდილი, და, შესაბამისად, არ მიიჩნ

ნევს საავტორო უფლებების დაცვის ობიექტად. საპირისპირო მსჯელობა განავითარა გერმანიის უზენაესმა სასამართლომ 2018 წლის 20 დეკემბრის გადაწყვეტილებაში BGH, Urteil vom 20.12.2018 - I ZR 104/17, სადაც მან არსებითად გამიჯნა ნახატის კოპირება და ფოტო გადაღება. აღნიშნული გადაწყვეტილება ეხებოდა სამხატვრო გალერეაში ნახატის ფოტო გადაღებასა და ფოტოზე გავრცელებულ ფოტოგრაფიის საავტორო უფლებებს. სასამართლომ აღნიშნა, რომ უბრალო ფოტოკოპირებისას ტექნიკურ საშუალებებთან ერთად არ მონაწილეობს ადამიანის გონება, რაც გამორიცხავს ასეთ ფოტოზე საავტორო უფლებების გავრცელებას (BGH, Urteil vom 20.12.2018 - I ZR 104/17). ფოტოს გადაღების დროს არა მხოლოდ ფოტოაპარატია მნიშვნელოვანი, არამედ ადამიანის ინდივიდუალური გადაწყვეტილებები. ფოტოს ინდივიდუალიზმს სძენს შერჩეული კუთხე, ფოტოაპარატის მდებარეობა, ფოტოგრაფის მიერ შერჩეული დრო და ა.შ.. ამდენად, არ შეიძლება მცხეთის ჯვრის ფოტო მივიჩნიოთ უბრალოდ ტექნიკური საშუალების ქმნილებად, რადგან მისი გადაღებისას გამოყენებული იყო არა მხოლოდ ტექნიკური საშუალებები, არამედ ადამიანის გონება და მისი ინდივიდუალური გადაწყვეტილებები.

სულხან გველესიანი

► 2 – 4/2022

ბავშვის საცხოვრებელი ადგილის განსაზღვრა

ბავშვის საუკეთესო ინტერესის გათვალისწინება დაუშვებელია მეურვეობისა და მზრუნველობის სააგენტოსა და სპეციალისტების (მაგალითად, ფსიქოლოგის) მონაწილეობის გარეშე.

(ავტორის სახელმძღვანელო წინადადება)

უზენაესი სასამართლოს 2020 წლის 3 ივლისის გადაწყვეტილება საქმეზე № ას-877-2019

I. ფაქტობრივი გარემოებები

მეუღლეთა ცალ-ცალკე ცხოვრებისა და განქორწინების შემდეგ, ბავშვი ცხოვრობდა დედასთან და კვირაში რამდენიმე დღეს ატარებდა მამასთან. სარჩელის აღძვრამდე 10 დღით ადრე მამამ შვილი წაიყვანა თავის სახლში მეუღლესთან შეთანხმების გარეშე და ბავშვის საცხოვრებელ ადგილად თვითნებურად განსაზღვრა საკუთარი საცხოვრებელი ადგილი. დედამ სარჩელი აღძრა ბავშვის მამის წინააღმდეგ და მოითხოვა ბავშვის საცხოვრებელ ადგილად დედის საცხოვრებელი ადგილის განსაზღვრა.

მოპასუხემ არ ცნო სარჩელი და განმარტა, რომ შვილის საცხოვრებელი ადგილი განისაზღვრა მოსარჩელესთან შეთანხმებითა და მისივე სურვილით. მოპასუხის განცხადებით, ბავშვი წინააღმდეგი იყო წასულიყო დედასთან საცხოვრებლად და, შესაბამისად, საცხოვრებელი ადგილის განსაზღვრისას მამა მოქმედებდა ბავშვის საუკეთესო ინტერესებიდან გამომდინარე. მოპასუხის განცხადებით, მას შეუძლია, შექმნას ყველა პირობა შვილის სრულფასოვანი აღზრდისა და განვითარებისათვის, ხოლო მოსარჩელე არ იჩენდა სათანადო მზრუნველობას შვილის მიმართ, მთელი დღე სახლიდან იყო გასული და ბავშვის აღზრდა მინდობილი ჰქონდა ძიძას. მამა არ უშლიდა და არც არასოდეს შეუშლის ხელს დედას, იქონიოს ურთიერთობა შვილთან, ამ უკანასკნელის სურვილის არსებობის შემთხვევაში.

ფსიქოლოგიური კვლევის განმარტებით, ბავშვი დედაზე არ საუბრობს, ჯიუტად აიგნორებს მის არსებობას. მას ეშინია, რომ დედა მოიპარავს და წაიყვანს მამისგან. დედის დანახვისას ავლენს აგრესიას, უკიდურესად იძაბება. ამავე დასკვნის მიხედვით, რადიკალურად განსხვავებული დამოკიდებულება შეინიშნება ბავშვის მამასთან დამოკიდებულების მიმართ. ბავშვს სიამოვნებს მამაზე საუბარი, სულ სიყვარულით და თავისუფლად საუბრობს მასზე, ის განსაკუთრებულად უყვარს, მასთან თავს დაცულად და საიმედოდ გრძნობს. იცის, რომ ყველა სურვილის ასრულება შეუძლია, ასევე დარწმუნებულია მამის მიმართ სიყვარულშიც.

სარჩელი ნაწილობრივ დაკმაყოფილდა, მოსარჩელეს (დედა) შვილთან ურთიერთობისათვის თავდაპირველად განესაზღვრა: პირველი ორი თვის განმავლობაში ყოველკვირეულად, პარასკევს 12:00 საათიდან, კვირა დღის 21:00 საათამდე ღამისთევით, თავის საცხოვრებელ ადგილას წაყვანის უფლებით. დაწესებული რეჟიმით შვილთან ურთიერთობის დაწყებიდან 2 თვის შემდეგ ბავშვის საცხოვრებელ ადგილად განისაზღვრა დედის საცხოვრებელი ადგილი.

სააპელაციო სასამართლომ განიხილა, მათ შორის, მოსარჩელის ეკონომიკური მდგომარეობა, მისი საყოფაცხოვრებო პირობები და გადაწყვეტილებით მოსარჩელის სააპელაციო საჩივარი ნაწილობრივ დაკმაყოფილდა, დედასთან არასრულწლოვნის ურთიერთობის წესისა და საცხოვრებელი ადგილის განსაზღვრის თაობაზე გასაჩივრებული გადაწყვეტილება დარჩა უცვლელად, ამასთან, ბავშვის მამას თავის არასრულწლოვან შვილთან ურთიერთობისთვის განესაზღვრა ნახვის დღეები. სააპელაციო სასამართლოს გადაწყვეტილება მოსარჩელემ გაასაჩივრა.

II. სასამართლო მსჯელობის შეჯამება

განსახილველ შემთხვევაში საკასაციო პალატამ გაიზიარა სააპელაციო სასამართლოს შეფასებებსა და დასკვნებს იმის თაობაზე, რომ დედის საცხოვრებელი გარემო წარმოადგენს კეთილსაიმედოს არასრულწლოვნისათვის და მოცემული დავის ფარგლებში, განქორწინებული მშობლებისა და არასრულწლოვნის ინტერესებს შორის ბალანსის დაცვის მიზნით უნდა გამოინახოს არა მხოლოდ ერთ-ერთი მშობლის სასარჩელო მოთხოვნაზე სწორი გადაწყვეტის საშუალება, არამედ, უნდა დადგინდეს მეორე მშობლის ურთიერთობის წესი ბავშვის მიმართ, თუმცა, საკითხი უნდა გადაწყდეს არა მხოლოდ მოსამართლის, როგორც ინდივიდის პირად გამოცდილებაზე დაყრდნობით, არამედ ბავშვის კანონიერი წარმომადგენლების ახსნა-განმარტებისა და ფსიქოლოგების დასკვნების გამოყენებითაც.

საკასაციო პალატის აზრით, მეურვეობისა და მზრუნველობის ორგანოს არ გაუტარებია

რეალური ზომები და არც დამაჯერებელი ახსნა წარუდგენია საკასაციო სასამართლოსათვის, თუ რატომ ვერ შეძლო საკუთარი მოვალეობების შესრულება მაშინ, როდესაც მსგავსი ტიპის დავების გადაწყვეტისას სწორედ არასრულწლოვანთა ინტერესების დაცვაზე ორიენტირებული სამსახურის, მეურვეობის ორგანოს ვალდებულებას წარმოადგენს, გამონახოს საკითხის გადაწყვეტის გონივრული საშუალება და დაეხმაროს სასამართლოს არასრულწლოვნის ინტერესების დაცვაში. მართალია, დავის ფარგლებში ჩატარებულია ფსიქოლოგიური კვლევა, თუმცა, იმის გათვალისწინებით, რომ გამოიკვეთა ახალი გარემოებები, კვალიფიციური სპეციალისტის ჩარევის გარეშე, მხოლოდ მოსამართლის მხრიდან დაკვირვება არ შეიძლება დაედოს საფუძვლად ბავშვის საცხოვრებელი ადგილის განსაზღვრას.

ზემოხსენებული განმარტებების შესაბამისად, საკასაციო სასამართლო ეჭვქვეშ აყენებს გასაჩივრებული გადაწყვეტილების აღსრულებადობის საკითხს. საკასაციო სასამართლოში გამართულ სხდომაზე, როგორც ითქვა, გამოიკვეთა მეურვეობის ორგანოს ზედაპირული დამოკიდებულება ბავშვის ოჯახთან გაერთიანების საკითხის მიმართ, ხოლო მამა, რომელიც ფორმალურად აცხადებს, რომ არ არის დედა-შვილის ურთიერთობის წინააღმდეგი, კვლავ დედასთან შვილის ურთიერთობის სურვილის არარსებობაზე მიუთითებს, თუმცა, გაურკვეველია ამგვარი სურვილი შეესაბამება თუ არა სინამდვილეს: პირველი ინსტანციის წესით განხილვისას დადგინდა, რომ ბავშვს რეალური დამოკიდებულება არ გამოუთქვამს, არამედ, ის შეიძლება ითქვას, იყო გარკვეული მსხვერპლის როლში, ხოლო, სააპელაციო განხილვის ეტაპზე რაიმე საფუძვლიანი ფსიქოლოგიური კვლევა არ ჩატარებულა, მით უფრო როდესაც დროებითი განკარგულებების აღსრულებაზე დაკვირვებით სასამართლო ადგენს დედა-შვილის ურთიერთობის გაუმჯობესების ფაქტს. საკასაციო სასამართლო განმარტავს, რომ გადაწყვეტილების საბოლოო ხასიათი ვლინდება არა მხოლოდ სასამართლო პროცედურების დასრულებაში, არამედ, მიღებული გადაწყვეტილება დარღვეული/სადავო უფლების ეფექტიანი და-

ცვის საშუალებას უნდა წარმოადგენდეს, რათა გადაწყვეტილებით საბოლოოდ აღმოიფხვრას სამართლებრივი ურთიერთობის ხარვეზი და მიღებული სიკეთე ეფექტური და ხელმისაწვდომი იყოს მისი სუბიექტებისათვის. სხვაგვარად სამართალწარმოების მიზანი ვერ იქნება განხორციელებული, ხოლო დარღვეული უფლება - აღდგენილი.

სასამართლომ საქმე ხელახლა განსახილველად მეორე ინსტანციის სასამართლოს დაუბრუნა. უზენაესი სასამართლოს მითითების მიხედვით, მოცემული დავის აღსრულებადობის საკითხზე მსჯელობისას საქმის ხელახლა განმხილველმა სასამართლოს განსაკუთრებული ყურადღება უნდა გაემახვილებინა ბავშვის ობიექტურ სურვილზე და ამ გზით გადაწყვეტილების აღსრულების შესაძლებლობაზე.

III. კომენტარი

ბავშვის ინტერესების გამოვლენა უმთავრესი ამოცანაა მართლმსაჯულებაში ჩართული ყველა მხარისთვის, რომელიც ბავშვის ცხოვე-

რების მომავლის განსაზღვრისთვის მნიშვნელოვანი ფუნქცია აკისრია. ბავშვის საუკეთესო ინტერესის გამოვლენისთვის, რა თქმა უნდა, საკმარისი არ არის მხოლოდ მოსამართლის პერსონალური დამოკიდებულება ან განწყობა. მნიშვნელოვანია, სასამართლოს მიენოდოს დეტალური ანგარიში და დასაბუთებული პოზიცია მეურვეობის და მზრუნველობის ორგანოს მხრიდან. სწორედ ამ დაწესებულებას აკისრია პირდაპირი ვალდებულება, აღწეროს და შეაფასოს ბავშვის საცხოვრებელი პირობები და მდგომარეობა. ამავე დროს, მნიშვნელოვანია ფსიქოლოგის დასკვნაც, რომელიც უნდა იკვლევდეს ბავშვის რეალურ ნებას, და დაკვირვების შედეგად მიჯნავდეს მშობლების მხრიდან ბავშვზე ზემოქმედებით გამოხატულ ნებასა და რეალურს. საქალაქო და სააპელაციო სასამართლოს გადაწყვეტილებებმა ნათლად აჩვენა, რომ ვერ ხდება ბავშვის რეალური ნების გამოვლენა და ძირითადად აქცენტი კეთდება მშობლების ეკონომიურ მდგომარეობაზე, რაც ბავშვის საუკეთესო ინტერესის გატარების გზაზე შერჩეული არასწორი მიდგომაა.

სულხან გველესიანი